

*Handbok för
politiker –
riktning för
bättre hälso-
och sjukvård*

Nurses are the largest occupational group and represent an indispensable force with which to combat inequities in access to health services and progress towards health-related Sustainable Development Goals (SDGs), while advancing gender equality through the strengthening and empowerment of a highly feminized profession (World Health Organization [WHO], 2025).

Implementering av WHO:s globala strategier för sjuksköterskor i Europa 2026–2030

Sjuksköterskor utgör en av de mest centrala och samhällsbärande professionerna inom välfärds-systemet. Med sin vetenskapligt grundade sakkunskap i omvårdnad säkerställer sjuksköterskor att den vård som varje människa någon gång i livet kommer att behöva är trygg, säker och professionellt utförd.

Världshälsoorganisationen (WHO) understryker i sin rapport (World Health Organization [WHO], 2025) att hållbar hälsa för alla förutsätter tillgång för kompetenta och skickliga sjuksköterskor. För att möta framtidens vårdbehov behövs därför politiska beslut som stärker professionens möjligheter att använda sin fulla expertis och sakkunskap – till gagn för patienter, samhälle och en hållbar välfärd i linje med Agenda 2030 (United Nations [UN], 2015).

Legitimerade sjuksköterskor, speciallistsjuksköterskor och avancerade specialistsjuksköterskor innehar avgörande kompetens inom hälsofrämjande arbete, förebyggande insatser och i multiprofessionella team.

Svensk hälso- och sjukvård saknar ofta tydliga beslutslinjer för omvårdnad där sjuksköterskor har befogenheter och mandat på alla nivåer. WHO uppmanar därför regeringar, politiker, myndigheter och arbetsgivare att stärka sjuksköterskors mandat och akademiska kompetens, så att de kan inta ledande positioner och forma organisationers visioner, mål och prioriteringar för att kunna ge bästa möjliga evidensbaserad omvårdnad.

I dag finns i Sverige möjlighet att ge sjuksköterskor de förutsättningar och det inflytande som behövs för att leda och utveckla vården, till nytta för patienter, hälso- och sjukvårdens professioner och hela samhället. Detta kräver nationellt samordnade insatser.

Ledarskap

Strategisk inriktning

En strategiskt viktig framtidsfråga för hälso- och sjukvården är starkt ledarskap för sjuksköterskan inom omvårdnad. Fler akademiska befattningar och förenade anställningar för sjuksköterskor på samtliga beslutsnivåer stärker vårdens kvalitet och utveckling.

WHO-rapporten (World Health Organization [WHO], 2025) belyser att genom inrättandet av funktionen Government Chief Nursing Officer (GCNO) etableras en nödvändig nivå av senioritet i ledarskap, strategisk ledning och rådgivning på nationell och internationell nivå. GCNO bör involveras i rapportering och användning av nationella data om kompetensbehov och riktlinjer i nationella, regionala och globala forum. I Sverige finns Chief Nurse Officer (CNO) placerad på myndighetsnivå hos Socialstyrelsen.

WHO:s prioriterade områden 2026–2030

.....

Increase the proportion and authority of nurses in senior health and academic positions and continually develop the next generation of nursing and midwifery leaders.

Establish and strengthen senior leadership positions for nursing workforce governance and management and input into health policy (World Health Organization [WHO], 2025).

Svensk sjuksköterskeförening anser att

.....

För att kunna leda omvårdnad i olika verksamheter behöver Sverige nationella program för utveckling av sjuksköterskans ledarskap. Resurser krävs för att övervinna hinder så som finansiering och brist på sjuksköterskor på hög beslutsnivå.

Ett professionellt ledarskap med tydligt mandat för omvårdnad kräver sjuksköterskor på hög beslutsnivå. Detta är av vikt för att uppnå goda resultat för omvårdnadskvalitet på nationell nivå.

Det krävs en Chief Nurse Officer (CNO) med hög akademisk omvårdnads-kompetens i högsta ledning inom hälso- och sjukvård och omsorg som deltar i beslut som påverkar visioner och prioriteringar.

Disputerade sjuksköterskors kunskap och kompetens ska tillvaratas genom tydliga tjänste- och organisations-strukturer inom verksamhet och akademi.

Politiska åtgärder

.....

Säkerställ ett GCNO-uppdrag med autonomt mandat och ansvar att utveckla omvårdnad på både nationell och internationell nivå.

Ge GCNO i uppdrag att ta fram en omvårdnadsstrategi där betydelsen av sjuksköterskans kunskap och ledarskap är synliggjord.

Inför en ny ledningsstruktur med CNO befattningar i högsta ledning för hälso- och sjukvård och omsorg.

Implementera en nationell strategi för förenade anställningar för sjuksköterskor i hälso- och sjukvård, så att kopplingen mellan verksamhet, utbildning och forskning stärks och omvårdnadens långsiktiga utveckling säkerställs.

Kvalitet

Strategisk inriktning

För att stärka omvårdnadens kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården ska omvårdnadsvariabler tydligt integreras i alla kvalitetsregister. Genom att mäta och synliggöra omvårdnadens åtgärder och resultat skapas bättre förutsättningar för utveckling, uppföljning och evidensbaserade förbättringar.

En nationell Chief Nursing Informatics Officer (CNIO) kan spela en central roll i detta arbete genom att kombinera omvårdnadsexpertis med digital- och informationsstyrning. CNIO säkerställer att hälso- och sjukvårdens digitala system och data används strategiskt för att förbättra hälso- och sjukvård, patientsäkerhet och personalens arbete.

WHO-rapporten (World Health Organization [WHO], 2025) lyfter att sjuksköterskor ska kunna arbeta i en god, säker och stödjande verksamhet. Alla sjuksköterskor ska ges möjlighet att arbeta utifrån utbildningsnivå, kompetens och erfarenhet.

WHO:s prioriterade områden 2026–2030

.....

Continuing the work of implementing and developing nursing clinical guidelines.

Utilizing digitalization of health systems to collect systematic data that document the impact of nursing interventions.

Developing legislation and regulation that support the development and implementation of advanced roles in nursing and nursing-led care (World Health Organization [WHO], 2025).

Svensk sjuksköterskeförening anser att

.....
Nationella kvalitetsregister ska innehålla omvårdnadsvariabler för en god och jämlik hälso- och sjukvård.

❖
Sjuksköterskors nationella fackspråk, International Classification of Nursing Practice (ICNP) ska utvecklas och implementeras i journalsystem på alla vårdnivåer.

❖
Sjuksköterskan ska vara delaktig i att initiera och ansvara för utveckling och användning av digitala lösningar inom omvårdnad.

❖
Yrket Avancerad specialistsjuksköterska (AVS) ska regleras och implementeras.

❖
Sjuksköterskor med hög omvårdnads-kompetens ska vara representerade vid tillsättning av nationella program-områden (NPO).

Politiska åtgärder

.....
Statliga medel för nationella kvalitetsregister ska kravställa att omvårdnadsvariabler inkluderas i samtliga register.

Kravställ att alla journalsystem innehåller International Classification of Nursing Practice (ICNP).

Inrätta en Chief Nursing Informatics Officer (CNIO) på nationell nivå.

Inrätta nationell reglering för utbildning till avancerad specialistsjuksköterska (AVS) med skyddad yrkestitel.

Inrätta en nationell strategi för omvårdnad för att uppnå säker och jämlik hälso- och sjukvård och omsorg.

Utbildning

Strategisk inriktning

Andelen specialistsjuksköterskor ska öka markant för att möta världens krav på kvalitet och patientsäkerhet. Specialistsjuksköterskor har fördjupad kompetens och kan hantera komplexa vårdssituationer, samt driva utveckling av omvårdnad. Sjuksköterskor ska ha förutsättning för livslångt lärande och lärosäten ska tillhandahålla ett brett utbildningsutbud. Fortbildning ska regleras i nationell föreskrift med krav på systematisk kompetensutveckling.

WHO-rapporten (World Health Organization [WHO], 2025) lyfter hinder som exempelvis begränsningar i verksamhetsförlagd utbildning (VFU), brist på lärare och krav på digitala lärmiljöer. Utvecklingen, rekryteringen och kvarstannandet av lärare inom sjuksköterskeutbildningen har inte hållit jämna steg med efterfrågan. Lärarbrist och otillräckligt antal VFU-platser skapar ett komplext problem som riskerar att påverka utbildningens kvalitet, tillgång på kompetenta sjuksköterskor och därmed framtida vårdkvalitet.

WHO:s prioriterade områden 2026–2030

.....
Having a variety of levels of nursing education available at the same time is common in all country income groups. The baccalaureate degree is widely believed to confer a greater level of critical thinking, clinical judgement and leadership, which can result in a variety of positive outcomes at patient, facility and nurse levels, including improvements in measures of re-admission and mortality (World Health Organization [WHO], 2025).

Improving digitalization and simulation tools in education. Securing mentoring and quality during clinical placement (World Health Organization [WHO], 2025).

I Sverige är sjuksköterskeutbildningen treårig och leder till en yrkesexamen och en kandidatexamen. Flertalet sjuksköterskor från länder inom EU/ EES och utanför EU/ EES saknar kandidatexamen i omvårdnad och ges inte behörighet att söka till specialistutbildning på avancerad nivå.

WHO-rapporten World Health Organization [WHO], 2025) lyfter evidens som visar att avancerade specialistsjuksköterskor (AVS) avsevärt bidrar till förbättrad tillgång till hälso- och sjukvård och kompletterar vårdteamet avseende kompetens, vårdtillgång, kontinuitet, kvalitet och patientnöjdhet. International Council of Nurses (ICN) föreslår krav på lagstiftning, reglerade utbildnings-program, reglering av titel och ansvars-områden för AVS. I Sverige saknas fortfarande ett nationellt reglerat utbildningsprogram på masternivå och en skyddad yrkestitel för AVS.

WHO-rapporten (World Health Organization [WHO], 2025) har identifierat en global brist på lärare, otillräcklig tillgång till verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och behov av digitala lärmiljöer. Bristen på VFU-platser och handledare med rätt kompetens påverkar utbildningens kvalitet och därmed framtida vårdkvalitet. Simulering och digital teknik har fått ökad betydelse i sjuksköterskeutbildningen, vilket kräver investeringar i lärarstöd, teknisk infrastruktur och jämlik tillgång till simuleringsmöjligheter.

Svensk sjuksköterskeförening anser att

.....
Simulering ska ingå som en del av verksamhetsförlagd utbildning (VFU).

❖ Alla verksamheter som tillhandahåller VFU-platser ska säkerställa en högskolemässig lärandemiljö.

❖ Handledande sjuksköterskor på grundnivå ska lägst ha kandidatexamen i omvårdnad och adekvat handledarutbildning.

❖ Handledande sjuksköterskor på avancerad nivå ska förutom handledarutbildning dessutom ha lägst magister-/masterexamen i omvårdnad.

❖ Det är nödvändigt att säkerställa tillräckligt antal lärare med forskar-kompetens inom huvudområdet omvårdnad.

❖ Fortbildning ska regleras i nationell föreskrift med krav på systematisk kompetensutveckling.

Politiska åtgärder

.....
Garanterar kompletterande kurser mot kandidatexamen för sjuksköterskor genom att utöka regleringsbrevet till lärosäten.

Inför nationella VFU överenskommelser med tydliga kvalitetskrav och konkreta mål för både handledarkompetens och akademisk kompetens.

Inrätta ett nationellt avtal för vårdvetenskaplig utbildning, lärande och forskning (VULF) med nationell samordning av gemensamt VFU-system och ersättningsmodeller mellan stat, region och privata aktörer.

Säkerställ långsiktig finansiering av forskarskolor med inriktning där akademisk meritering och forskning är underdimensionerad.

Inför nationellt reglerad utbildning på masternivå till avancerad specialistsjuksköterska (AVS) och lagstifta om skyddad yrkestitel.

Referenser

Europeiska unionen. (2005/2013).
Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer, ändrat genom direktiv 2013/55/EU (EUT L 255, 30.9.2005, s. 22–142)

United Nations. (2015).
Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations.
<https://sdgs.un.org/2030agenda>

World Health Organization. (2025).
State of the world's nursing 2025: Investing in education, jobs, leadership and service delivery. World Health Organization

Omvårdnad sedan 1910

Svensk sjuksköterskeförening är sjuksköterskornas professionsförening. Vi är en ideell förening som företräder professionens kunskapsområde omvårdnad. I över hundra år har vi tagit ansvar för och engagerat oss i omvårdnad – forskning, etik, utbildning och kvalitet – för patientens, vårdens och hela samhällets bästa. Alla legitimerade sjuksköterskor och sjuksköterskestuderande kan bli medlemmar.

Svensk sjuksköterskeförening

Baldersgatan 1, 114 27 Stockholm

08-412 24 00, info@swenurse.se
www.swenurse.se

Produktionsfakta

Utgivare: Svensk sjuksköterskeförening
Grafisk Form: Erika Rennel Björkman
Tryck: Åtta45, 2026

ISBN: 978-91-85060-93-1

